

DE LA RECHERCHE À L'INDUSTRIE

cea

www.cea.fr

GOSPODARKA WYPALONYM PALIWEM I ODPADAMI PROMIENIOTWÓRCZYMI:

WYZWANIA I ROZWIĄZANIA STAN OBECNY I PERSPEKTWY

Dr Hervé BERNARD

Zastępca Dyrektora Generalnego

Komisariat ds. Energii Atomowej i Alternatywnych Źródeł Energii (CEA)

Posiedzenie Komisji Gospodarki Narodowej Senatu RP, 4 czerwca
2013 r.

- ❑ Przypomnienie
- ❑ Wybrane dane liczbowe
- ❑ Gospodarki odpadami - stan obecny
- ❑ Wypalone paliwo i jego gospodarka – stan obecny
- ❑ Perspektywy gospodarki odpadami promieniotwórczymi: zmienić skalę, by uzyskać perspektywę czasową, którą łatwiej zaakceptować z punktu widzenia życia ludzkiego.

- ❑ W przyrodzie niektóre **jądra atomów** są **niestabilne**: noszą nazwę **radioizotopów**.
- ❑ Radioizotopy ulegają samorzutnej przemianie, w wyniku której powstają inne jądra atomów, promieniotwórcze lub stabilne: **ulegają samorzutnemu i przypadkowemu rozpadowi**.

Aktywność próbki promieniotwórczej mierzy się w bekerelach (Bq):

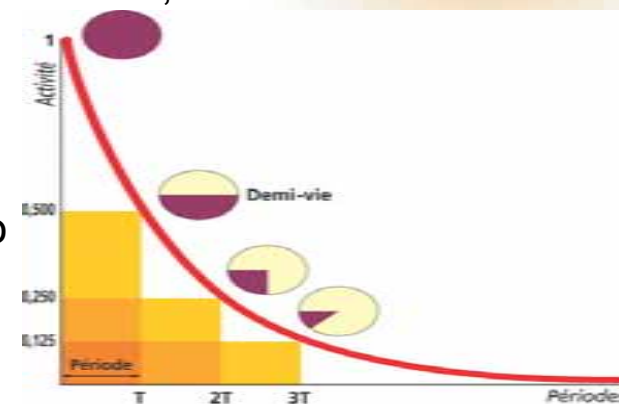
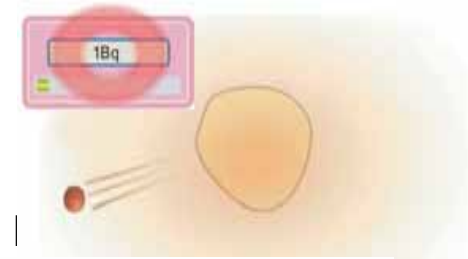
1 Bq = 1 rozpad na sekundę

Przykładowa promieniotwórczość naturalna :

Człowiek: ~ 0,1 Bq/g - granit: ~ 1Bq/g - ziemniak: ~0,15

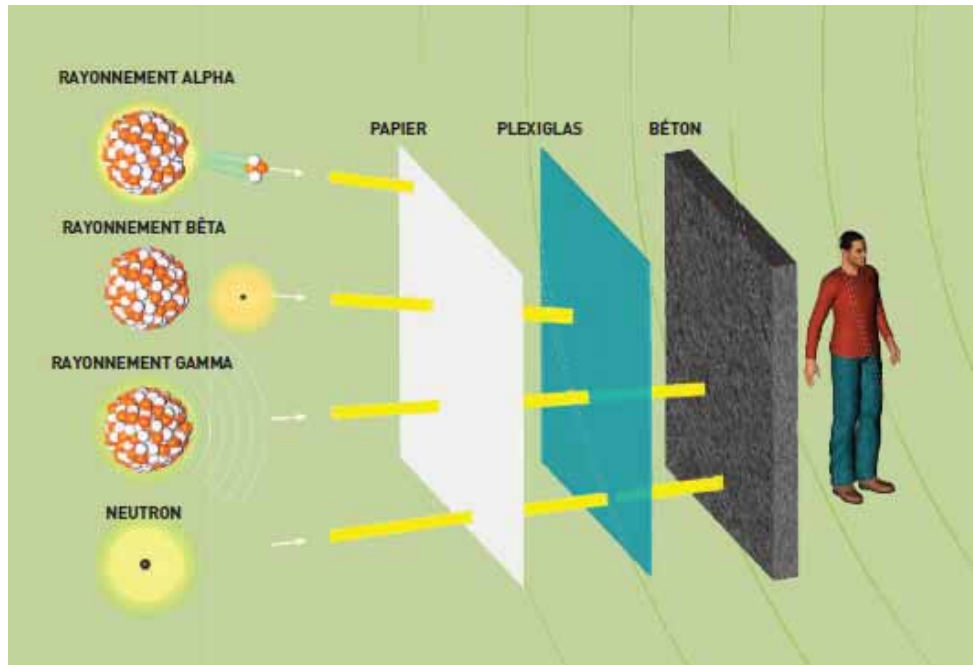
- ❑ **Aktywność** próbki promieniotwórczej **maleje w miarę upływu czasu**:

Szybkość, z jaką maleje aktywność próbki, mierzy się za pomocą okresu połowicznego rozpadu: jest to czas potrzebny, by liczba radioizotopów w próbce promieniotwórczej spadła o połowę.

Décroissance de l'activité d'une substance radioactive
Le temps mis par la moitié des noyaux de la substance pour se désintégrer est appelée période radioactive ou demi-vie

- ❑ Rozpadowi **radioizotopów** towarzyszy **emisja różnych, mniej lub bardziej szkodliwych rodzajów promieniowania.**

- **Przed promieniotwórczością chroni nas odległość, stosowanie osłon, ograniczenie czasu ekspozycji i upływ czasu potrzebny do obniżenia aktywności.**

Co to jest odpad radioaktywny?

Opadem radioaktywnym jest wszelka substancja radioaktywna, której późniejsze wykorzystanie nie jest przewidziane lub planowane.

Odpady radioaktywne różnią się:

- stanem skupienia i składem chemicznym
- **aktywnością oraz okresem połowicznego rozpadu**
- objętością

HA	Odpady wysokoaktywne Aktywność ~ kilka miliardów Bq* / g	Pochodzą głównie z wypalonego paliwa po obróbce
MA-VL	Odpady średnioaktywne długożyciowe - Aktywność: ~ milion Bq / g - Okres połowicznego rozpadu > 31 la	Pochodzą w większości z obróbki wypalonego paliwa
FA-VL	Odpady niskoaktywne długożyciowe - Aktywność < kilkaset tysięcy Bq / g - Okres połowicznego rozpadu > 31 lat	Głównie grafit i odpady radonośne
FMA-VC	Odpady niskoaktywne krótkożyciowe - Aktywność < miliona Bq / g - Okres połowicznego rozpadu < 31 lat	Z różnych źródeł
TFA	Odpady bardzo nisko aktywne Aktywność < sto Bq / g	Z różnych źródeł

* 1 Bq = 1 rozpad na sekundę

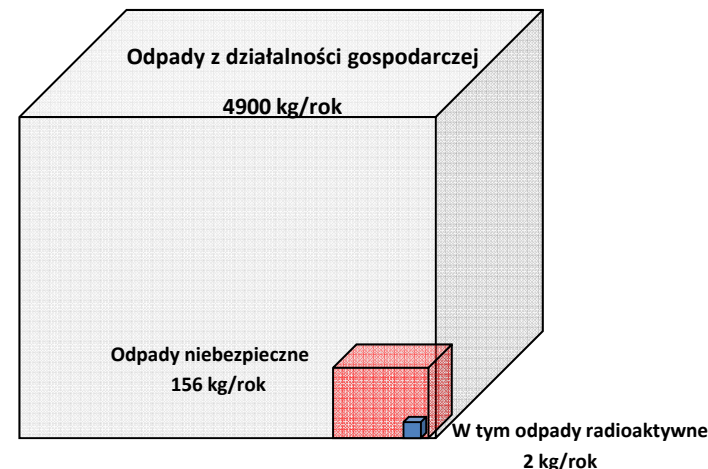
ZESTAWIENIE ODPADÓW WYPRODUKOWANYCH WE FRANCJI : 2010 r.

Ilość / objętość odpadów radioaktywnych

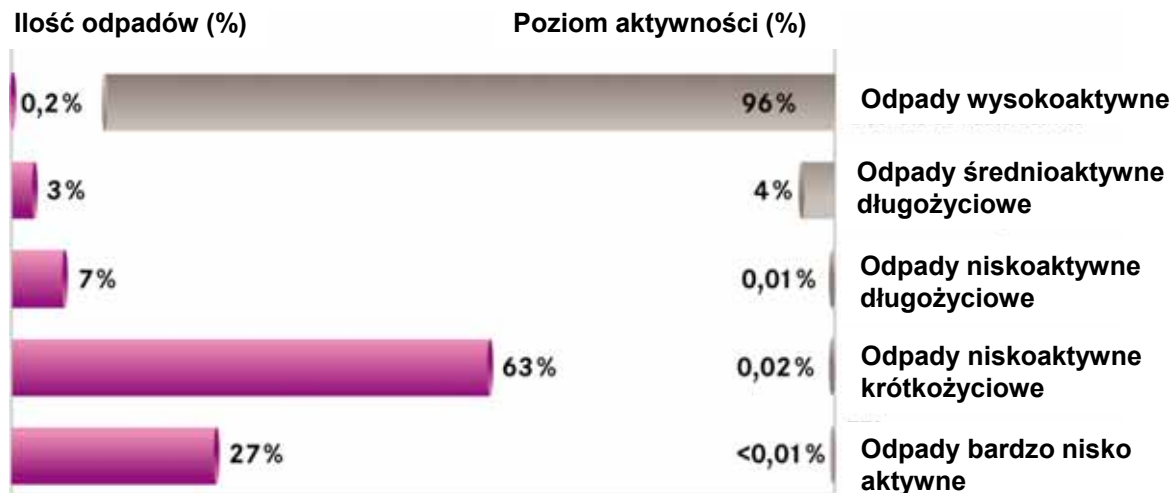
Rodzaj	Objętość na koniec 2010 r. (równowartość liczby m3 po kondycjonowaniu)
HA	2 700
MA-VL	40 000
FA-VL	87 000
FMA-VC	830 000
TFA	360 000
SUMA	~ 1 320 000

Źródło: ANDRA

Odpady z działalności gospodarczej we Francji (w kg/rok na 1 mieszkańca)

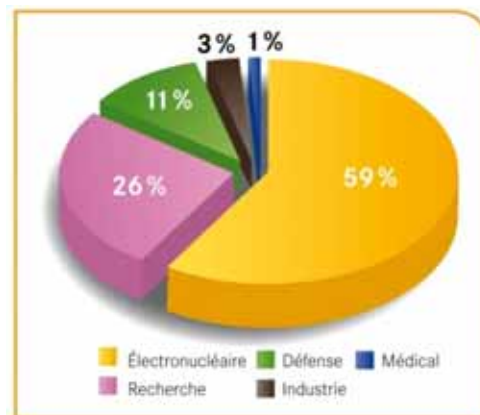

Podział odpadów radioaktywnych wg ilości i poziomu aktywności

Źródło: ANDRA

➤ Produkcja odpadów radioaktywnych w podziale na sektory gospodarki

Źródło: ANDRA

➤ Odpady produkowane obecnie w średnim reaktorze (wybrane dane liczbowe):

➤ Odpady **wytwarzane przez pracujący reaktor:**

150 m³ na reaktor / rok - 2/3 nisko i średnioaktywne krótkożyciowe (FMA-VC)
1/3 bardzo niskoaktywne (TFA)

➤ Odpady z przerobu **wypalonego paliwa:**

Odpady wysokoaktywne (HA:~2,5m³) i średnioaktywne długożyciowe (HA-VL :~3 m³)

➤ Odpady z **rozbiórki** :

18 000 m³ na reaktor (średnio) / wszystkie rodzaje odpadów, w większości krótkożyciowe

P.R. (20 kg)
(4%)

Odpady

A.M. (0.5 kg)
(0.1%)

Pu (5 kg)
(1%)

Przetwarzanie

U (475kg)
(95%)

500 kg uranu
przed użyciem

➤ **Gospodarka wypalonym paliwem to główne wyzwanie**

Wspólny cel i główne wyzwanie w celu uzyskania akceptacji społecznej:

Odizolować odpady radioaktywne od człowieka i otoczenia do czasu, gdy ich aktywność spadnie i nie będzie już stanowił zagrożenia.

Różne działania z uwagi na różnorodność odpadów:

Poszczególne kategorie odpadów poddawane są wielu operacjom, głównie:

- **Selekcja**: podział odpadów wg ich właściwości: okres połowicznego rozpadu, aktywność, stan skupienia, skład chemiczny, objętość.
- **Przetwarzanie i kondycjonowanie**: przetwarzanie odpadów zależnie od ich rodzaju (spalanie, stapianie, prasowanie, zeszkliwanie itd.) Odpady są następnie kondycjonowane w pojemnikach, które tworzą « pakiety ».
- **Przechowywanie i składowanie**: Pakiety są następnie przewożone do miejsc, gdzie będą:
  - przechowywane: przez określony czas
  - lub
  - składowane: nie przewiduje się ich wydobywania

➤ **Niezbędne są przepisy gwarantujące krótko i długoterminową ochronę ludzi i środowiska.**

Odpady zeszkliwione
- Przekrój- (180 l)

CEDRA

Działa od maja 2006 r.
- przechowanie odpadów średnioaktyw.
długozyciowych przez 50 lat

RÓŻNE RODZAJE SKŁADOWISK

- Składowisko w głębokich warstwach geologicznych dla odpadów z obiektów jądrowych
  - wyprodukowano już 30% odpadów wysokoaktywnych (HA) i 60% odpadów średnioaktywnych długożyciowych (MA-VL) przeznaczonych dla Cigéo
- Szacunkowa pojemność składowiska:
  - 10 000 m³ odpadów wysokoaktywnych (HA)
  - 70 000 m³ odpadów średnioaktywnych długożyciowych (MA-VL)
- Inwestycja składa się z:
  - 2 obiektów na powierzchni:
    - strefa na powierzchni: odbiór, kontrola i przygotowanie pakietów odpadów
    - zaplecze do realizacji wykopów i robót przy budowie obiektów podziemnych
  - 1 obiektu pod ziemią (w warstwie ilastej na głębokości 500 m)
- Obiekt **jest budowany stopniowo** w miarę potrzeb
- Obiekt zaprojektowano tak, by zapewnić odwracalność przez co najmniej 100 lat

■ Debata publiczna

- 2013: **14 spotkań w okresie od maja do października 2013 r.**

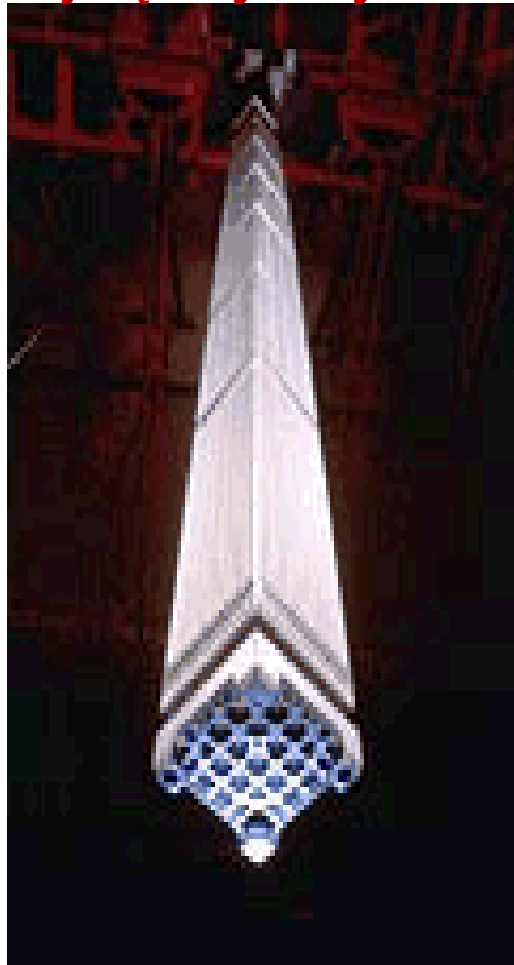
■ Proces wydania pozwolenia

- 2014-2015: **Przygotowanie wniosku o pozwolenie na budowę**
- 2015: **Złożenie wniosku o pozwolenie na budowę**
- 2015-2018: **Ocena wniosku o pozwolenie na budowę**

■ Budowa i rozpoczęcie eksploatacji (wymagające zezwolenia)

- 2019: **Rozpoczęcie budowy**
- 2025: **Uruchomienie Cigéo** (wymaga zgody Urzędu Dozoru Jądrowego [Autorité de sûreté nucléaire])
- 2025-2030 : **Rozruch**
- 2030 : **Stopniowa rozbudowa Cigéo** i regularne badania w zakresie bezpieczeństwa (co 10 lat).

Wypalone paliwo jest głównym źródłem wysokoaktywnych i średnioaktywnych odpadów długożyciowych: gospodarka nimi jest największym wyzwaniem

Strategia francuska:

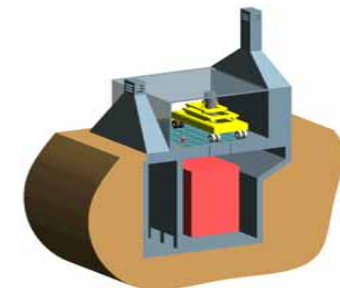
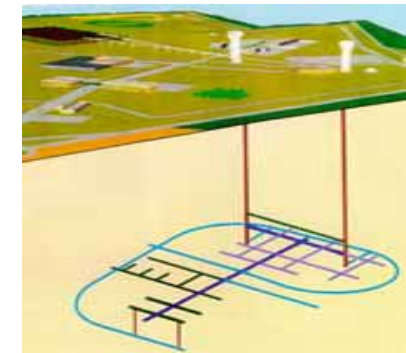
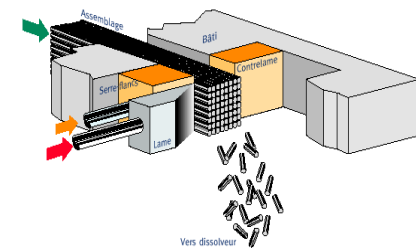
- przetwarzanie w La Hague
- **recykling plutonu** : paliwo MOX i ponownie wzbogacony uran w reaktorach EDF
- składowanie odpadów ostatecznych w strukturach geologicznych

Bezpośrednie składowanie geologiczne

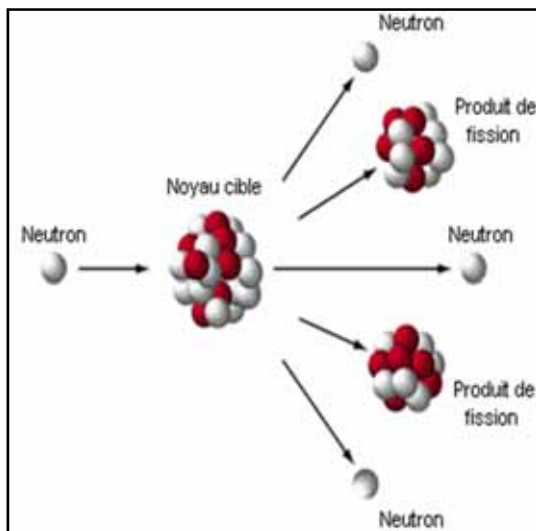
- Finlandia 2012- - -2020
- Szwecja 2015- - -2025

Składowanie tymczasowe i przetwarzanie odroczone (USA,...)?

Principe du cisailage

- Recykling wypalonego paliwa umożliwia, dzięki rozszczepieniu, wytwarzanie energii
  - **Oszczędzanie zasobów**
- Recykling umożliwia, dzięki rozszczepieniu, transmutację izotopów radiokatywnych długożyciowych i uzyskanie produktów rozszczepienia, które są w większości krótkożyciowe
  - **Zmniejszenie ilości odpadów przeznaczonych do przetwarzania w długim horyzoncie czasowym**

Rozszczepienie prowadzi do podziału (**transmutacji**) jądra (**izotopu**) na dwa mniejsze fragmenty zwane **produktami rozszczepienia**

W obecnych reaktorach energia jest produkowana w wyniku rozszczepienia jądra uranu U^{235}

- Przetwarzanie w obecnych reaktorach
- Przetwarzanie w reaktorach na neutrony prędkie

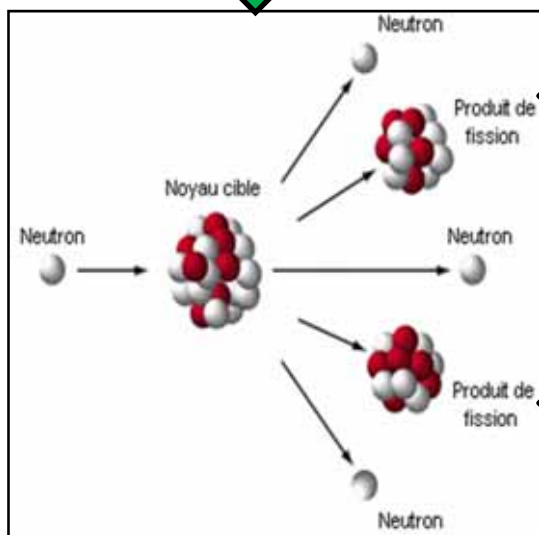
Izotopy powstające w obecnych reaktorach

Pluton (Pu)*

Większość to izotopy długożyciowe

W obecnych reaktorach transmutacji ulegają niektóre izotopy (izotopy ulegające rozszczepieniu)

W reaktorach prędkich transmutacji ulegają wszystkie izotopy

Aktynowce mniejsze (AM)*

W większości długożyciowe

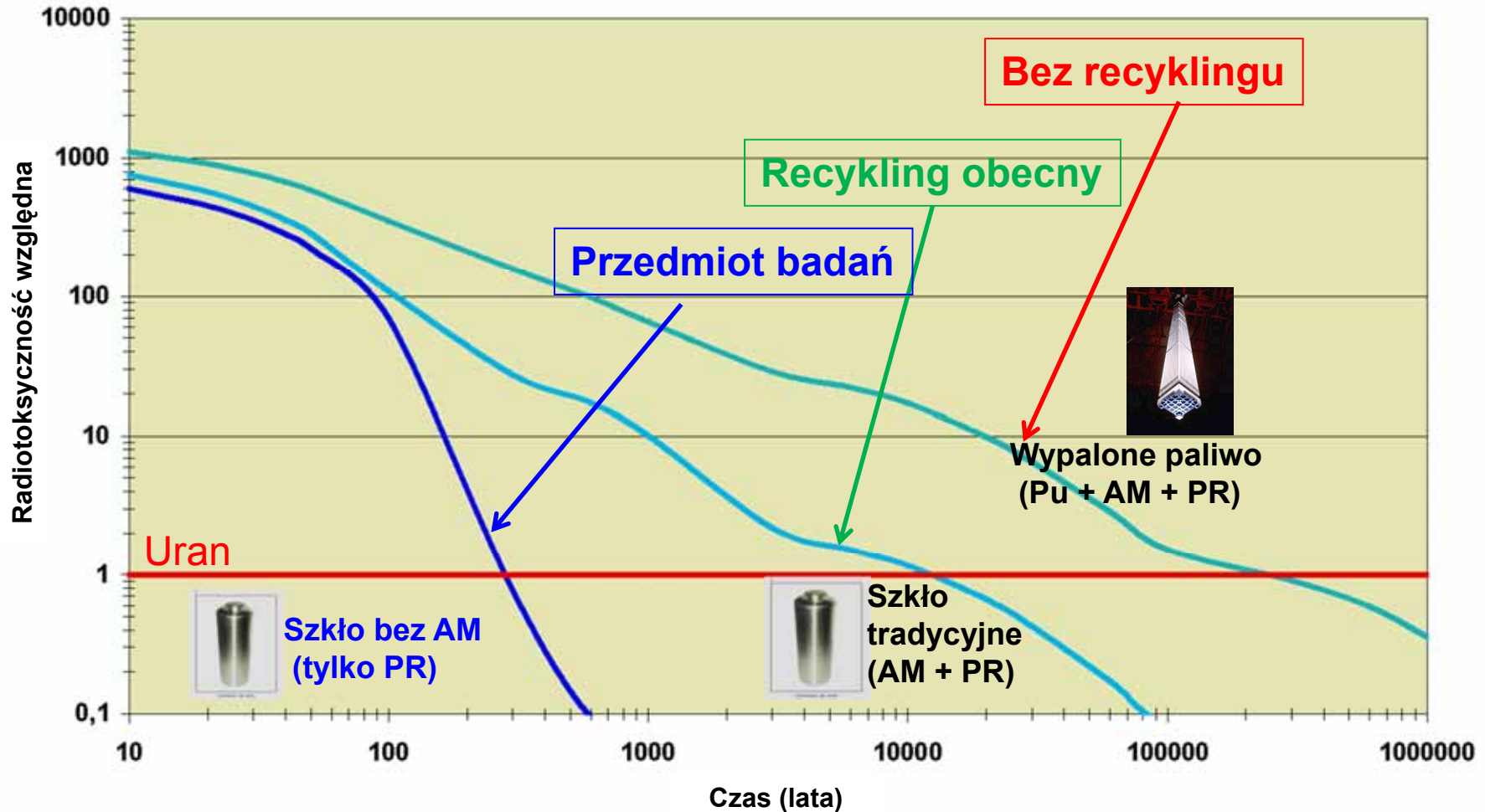
Ulegają transmutacji w reaktorach prędkich

Produkty rozszczepienia (P.R.)

W większości krótkożyciowe

Transmutacja w reaktorze nie jest możliwa

* Izotopy te powstają w obecnych reaktorach w wyniku reakcji innych niż rozszczepienie jądra atomu.

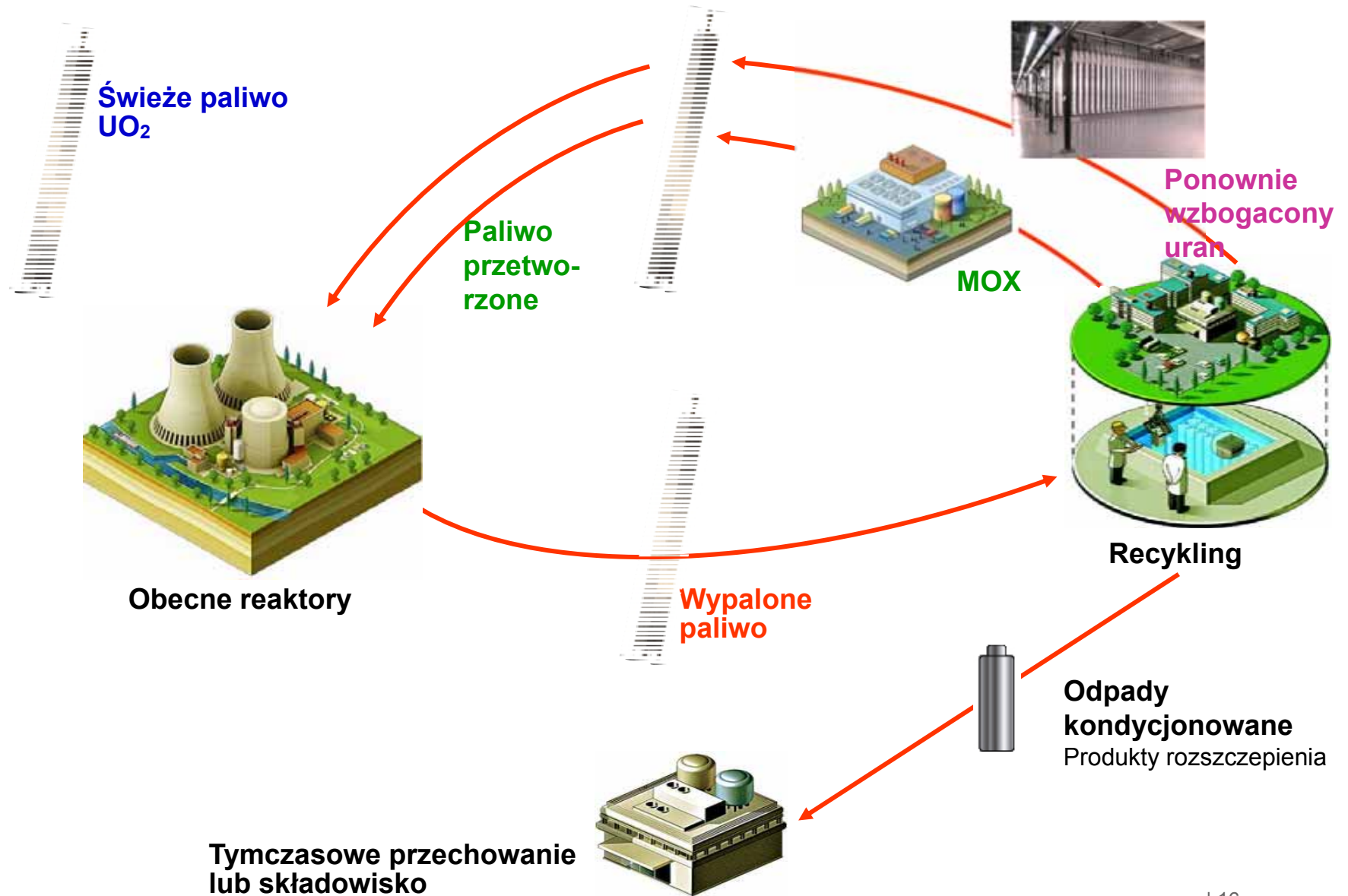
Pu: Pluton

AM: Aktynowce mniejsze

PR: Produkty rozszczepienia

Radiotoksyczność szkła czy wypalonego paliwa jest szacowana w stosunku do radiotoksyczności uranu, z którego ono powstało.

Obecny cykl paliwowy ograniczający produkowane odpady

- Ustawa z 28 czerwca 2006 r. przewiduje prowadzenie badań w zakresie separacji i transmutacji cząsteczek długożyciowych. Są one prowadzone w powiązaniu z badaniami nad reaktorami jądrowymi nowej generacji.
- Francuski Komisarjat ds. Energii Atomowej (CEA) koordynuje badania na mocy dekretu z 23 kwietnia 2012 r. ustalającego zasady Krajowego Planu Gospodarki Materiałami i Odpadami Radioaktywnymi [Plan National de Gestion des Matières et Déchets Radioactifs /PNGMDR]

Program badawczy CEA obejmuje:

- Wdrażanie **innowacyjnych technologii w zakresie reaktorów na neutronach prędkich** spełniających kryteria określone dla systemów 4. generacji (*bezpieczeństwo, optymalizacja ekonomiczna, operacyjność*)
- Wdrażanie **innowacyjnych technologii na rzecz recyklingu uranu i plutonu** (przetwarzanie wypalonego paliwa i produkcja paliwa do reaktorów prędkich)
- **Badanie warunków, które doprowadzą, w następnym etapie, do recyklingu aktynowców mniejszych w reaktorach tego typu** (szczególnie ameryku).

Transmutacja jest procesem złożonym, który:

- wymaga odzyskania cennych cząsteczek
→ **separacja aktywności,**
- umożliwia ich recykling w reaktorze.

Badania prowadzone przez CEA [Komisariat ds. Energii Atomowej] pozwoliły zatwierdzić w warunkach laboratoryjnych procesy separacji i niektóre **metody transmutacji** w reaktorze.

Następnym etapem są reaktory prężkie ...

Badania nad reaktorami prężnymi prowadzi się w wielu krajach:

- Rosja, Japonia, Indie, Chiny, Francja i inne

□ Mapa drogowa (element ustawy z 2006 r.):

- **2012** : ocena przemysłowego potencjału opcji recyklingu aktywności mniejszych (prototyp **Astrid**)

□ ASTRID jako rozwiązanie referencyjne, ALLEGRO (reaktor prężki chłodzony gazem) jako alternatywa

- Wspólne badania nad ASTRID w ramach programu ramowego UE dotyczącego bezpieczeństwa reaktora i bezpieczeństwa paliwowego, instrumentacji i badań sejsmicznych
- Rozwiązanie alternatywne – ALLEGRO – wdrażane w Europie Środkowej, wspierane przez Francję: utworzenie centrum doskonałości V4G4 z udziałem Polski (NCBJ), Węgier, Słowacji i Republiki Czeskiej

□ Stopniowe wdrażanie :

- Paliwo zawierające najpierw Pu pochodzący z wypalonego paliwa MOX
- Intensywniejszy recykling w dłuższym horyzoncie czasowym (transmutacja aktywności)
- Zależnie od zapotrzebowania na energię możliwość przyszłego zastosowania reaktorów powielających

- W wielu krajach wykorzystanie energii jądrowej jest koniecznością
- Istnieją rozwiązania umożliwiające gospodarkę odpadami
- **Recykling U i Pu** oraz, ewentualnie, **aktynowców mniejszych** (głównie Am), **przemawia za zrównoważoną energetyką jądrową** (z punktu widzenia gospodarki i środowiska)
- **Recykling aktynowców i wielokrotny recykling Pu wymaga:**
  - **rozwoju reaktorów prędkich**
  - **pogłębiania wiedzy naukowej** w zakresie chemii aktynowców i procesów separacji
- **B&R oraz współpraca międzynarodowa** są kluczowe dla optymalnego rozwoju energii przyszłości.

Dziękuję za uwagę

Commissariat à l'énergie atomique et aux énergies alternatives
Centre de Saclay | 91191 Gif-sur-Yvette Cedex
T. +33 (0)1 64 50 23 23 | F. +33 (0)1 64 50 11 86

Etablissement public à caractère industriel et commercial | RCS Paris B 775 685 019

Ustawa z 28 czerwca 2006 r. (Art. 3)

Separacja i transmutacja cząsteczek długożyciowych: Prace i badania prowadzone są w powiązaniu z badaniami nad nową generacją reaktorów jądrowych, o których mowa w artykule 5 programowej ustawy nr 2005-781 z 13 lipca 2005 r. wyznaczającej kierunki polityki energetycznej oraz badaniami nad reaktorami pilotowanymi przez akcelerator, przeznaczonymi do transmutacji odpadów; **mają doprowadzić w 2012 r. do oceny perspektyw przemysłowych takich działań** i oddania do eksploatacji instalacji prototypowej do 31 grudnia 2020 r.

Dekret PNGMDR [Krajowy plan gospodarki materiałami i odpadami promieniotwórczymi] (Artykuł 11)

CEA koordynuje badania prowadzone nad separacją-transmutacją długożyciowych cząstek radioaktywnych, w powiązaniu z innymi ośrodkami badawczymi, szczególnie z CNRS. **CEA przekaze ministrom odpowiedzialnym za energetykę, naukę i środowisko, najpóźniej do 31 grudnia 2012 r., dokumentację podsumowującą prowadzone badania.**

Dokumentacja ta opisuje **postępy techniczne** oraz zawiera **wyniki scenariuszy technicznych i ekonomicznych** z uwzględnieniem możliwości optymalizacji procesów transmutacji odpadów wysokoaktywnych długożyciowych (*aktywność mniejsze*), ich przechowywania i składowania w formacjach geologicznych.

Kto podejmuje decyzje?

- parlament (ocena, debata, ustawy)
- rząd (dekrety, rozporządzenia)

Kto ocenia? (nauka i technika)

- ASN & IRSN
- CNE i ośrodki badawcze

Kto informuje?

- HCTSIN
- CNDP
- CLIS

Kto prowadzi gospodarkę odpadami?

⇒ l'ANDRA

Kto finansuje?

- EDF
- CEA
- AREVA

Kto kontroluje?

- Cour des comptes
[Najwyższa Izba Kontroli]
- CNEF